

PROSWITNIA BIBLIOTEKA № 5.

TARAS SZEWCZENKO

K O B Z A R

WYBRANI POEZIJI

KRAKIW

1940

UKRAIŃSKE WYDAWNICTWO

PROSWITNIA BIBLIOTEKA, № 5.

TARAS SZEWCZENKO

K O B Z A R

WYBRANI POEZIJI DLA TYCH,
SZCZO ZNAJUT' ŁYSZE
PO POLSKY CZYTATY

KRAKIW

1 9 4 0

UKRAJINSKE WYDAWNYCTWO

Chto buw Taras Szewczenko?

Dnia 9 bereznia 1814. roku na naszij Ukraini, na Kyjiwszczyni, w seli Morynciach, zwenyhorodśkoho powitu, u bidnoho selanyna-kripaka Hryhorija Szewczenka narodyłaś ma świt piata dytyna — chłopczyk Taras. Złydni panuwały w chati. Semja Szewczenka z hołodu puchła i dity zmałeczku ponewirjałyś. To buło szcze za kripactwa, za panszczyny, koły ludy tilky w nedilu, abo w świata robyły na sebe, a wsi budni dni — na pana. Oto-ż i małenkomu Tarasowy dowelo sia bahato łycha zaznaty. A najhirsze stało, jak pomerła joho maty, a baćko ożenywsia w druhe: naterpiw sia Taras wid łychoji maczuchy! Ta szcze choc poky baćko żywyj buw, to win pro Tarasa dbaw: widdaw joho do djaka pyśma wczyty sia. Jak mynuło chłopcewy 12 lit, pomer i baćko. Zistaw sia Taras sam na świti Bożomu, bez dobroho słowa łaskawoho, bez prytyłku, nikomu nepotribnyj. Piszow i win u najmy. Potim w susidnych malariw maluwały wczyw sia, stawaw za pastucha, potim znow u najmy piszow, aż poky na szisnaciatiw wesni ne wzięto joho do pańskoho dworu do posłuchy. Zhodom prystawyli joho do pańskich pokojiw. Pana toho zwały Engelhardtom. Pomityw win, szczo Taras do malowania ochoczyj; wse szczoś wuhłem abo oliwcem maluje, — taj widdaw joho u Warszawu do malara w nauku. Potim, perejichawszy do miśta Peterburha, pan za kontraktuwaw Szewczenka (r. 1831) na czotyry roky malarewy Szyrjajewu u Peterburzi. Tut joho posyłały pidłohy ta dachy na domach abo steli ta parkany maluwały. U Peterburzi jakoś dowelo sia Szewczenkowy zustrinutyś

z zemlakom malarem Soszenkom, a toj uže poznajomyw joho z rosyjskym pyśmennykom Żukowskym, zemlakom Hrebinkoju ta z malaramy Wenecjanowym, Brjułowym ta druhymy. Pobaczyły wony, szczo z mołodoho Szewczenka ludy budut', bo maje win wełykyj chyst do malowannia, jasnyj rozum, ta szcze ũ tałaŋ pyśmennýkyj. Ot i zachodyłyś wony ta j wykupyły joho z kripactwa (z panszczy-ny) za piwtretia tysiaczi karbowanciw 22 kwitnia 1838 r. szczob można jomu było wstupyty do Peterburškoji Akademiji Malarstwa — sebto do najwyszczoji szkoły, de najkraszcze wczat' maluwały. Skinczywszy w Akademiji nauku, Szewczenko wernuw sia na swoju ridnu Ukrajinu do Kyjiwa. Wže i todi win maw sławu ne tilky malarja, a j szcze bilszu sławu pyśmennyka — poeta, szczo składow czudowi, hołosni pisni naszoju ridnoju mowoj. Toju mowoju horduwały pany; kazały wony, szczo ukrajinśka mowa — muzyčka, chłopska mowa, szczo nidočzoho wona ne zdatna, choc howoryły i howorjat' neju desiatky milioniw naszoho narodu. A Szewczenko pered ciłym świtom dowiw, szczo ce neprawda; win toju, mowlaw, muzyčkoju chłopskoju składow taki czudowi pisni pro beztałannia naszoji neńky-Ukrajiny ta pro hirk dołu temnoho ludu, szczo uweś świt nazwaw Szewczenka wełykym, sławnym poetom.

Ta nedowho dowelo sia buty Szewczenkowy u Kyjiwi. Wkupi z druhymy lud'my, szczo zasnuwały tak zwane Kyryło-Methodijiwske bractwo, Szewczenka zaareztowano i zawdano na karu. Widdano joho w sałaty i zasłano až na Sybir w orenburśki stepy. 10 lit (wid 1847 do 1857 r.) perebuwaw poet w tiazkij newoli, sered czużych ludej. Ważko żyty na czużyni, a Szewczenkowy szcze było tiazcze, bo zaboronyły jomu pysaty i maluwały. Ta nijaka zaborona j kara ne mohła zahasysty żywoji dumky Szewczenkoweji! Połajemno w moči pysaw win swoji pisni, ta za cholawoju chowaw win jich wid naczałstwa. I newilnykom buwszy, spiwaw win hołosno w swojich pismiach pro

wolu ta swobodu ridnoji Ukrajiny, pro tańan i dolu ridnoho narodu. Duże zaszkodyło Szewczenkowy zasłannia i prożyw win na woli tilky try roky, perebuwszy jich to na Ukraini, to w Peterburzi. Si ostanni roky swoho wiku pokław win na pyśmennyku praci, poskładał czymało nowych wirszów, drukuwał pysani peredsze. I ba-
hato b szcze daw win switowy wysokych, prekrasných tworów, kołyb tiazka newola ne pidtoczyła joho zdorowlia.

Pomer Szewczenko u Peterburzi na 47 roci swoho życia, 26 lutoho 1861 roku. Pomer nasz Kobzar, tak i ne diż-
dawszyś na własni oczi pobaczyty wyzwolenia z kripactwa swoho narodu, zadła jakoho pobywał sia ciłyj swij wik. Ażeż przed samuju smertiu win diżnaw sia, szczo szwydko wyjde wola, bo manifest pro skasowania kripactwa (pan-
szczyzny) buw ułożenyj szcze za joho życia (19 lutoho).

Tiło joho zemlaky perewieźły z Peterburha na Ukrainu, ta j pochowały pid Kanewom na wysokomu berezi Dniprowomu, bo tak szcze za życia win sam zapowidaw.

Teper bahato ludiej — i swojich, i czużyh szczo lita przybujaje wkłonyty sia mohyli naszoho Kobzarja.

Bahato buło j jest' sławnych pyśmennykiw u naszo-
ho narodu, ta nichto szcze ne zdobuw sobi bliszoji sławy w naszomu pyśmenstwi, jak Szewczenko. Win — nasza
sława j hordoszczi, nasz prorok i uczytel! I ne tilky my, Ukrajinci, tak hłyboko szanujemy swoho Kobzarja, a j
skriż po wsiomu switu joho majut' za odnoho z najslaw-
nijszych poetiw.

Za wiszezoż jomu taka czest', taka szanoba? A naj-
bilsze za te, szczo win je szczyronarodnij poet. Wyjszowszy
z pid ubohoji selanskoji strichy, na sobi samomu zaznaw
win kripacku newolu. Wse życia boliw win sercem za hid-
nyj, zanedbanyj, ridnyj jomu ukraiński narod. Welykyj
zastupnyk narodnij, win zawsidy i skriż boronyw prawa
narodu. Win tak lubyw swij ridnyj kraj, szczo hotowyj buw
pereterpity wse, aby tilky Ukraina buła szczasływoju, i ba-
żaw, szczo usi my tak samo lubyły jiji..

„Swoju Ukrajinu lubit’ — skazaw win, — lubit’ jiji wo wremja lute, w ostanniu tiazkuj u minutu za neji Hospoda molit’.“ Rozrywało sia joho serce, obchopłene newymownym żałem, szczo ridni dity Ukrajiny curajut’ sia ridnoji mowy, swoho narodu, pokydajut’ joho na potału, a sami prystajut’ do czużych., „Uczite sia braty moji“, — ozywajet’ sia win do wsich nas Ukrajinciw: — dumajte, czytajte, i czużomu nauczajteś, j swoho ne curajteś: bo chto matir zabuwaje, toho Boh karaje... Obnimite-ż, braty moji, najmenszoho brata, — nechaj maty uśmichnet’ sia, zapłakana maty!... Błahosłowit’ ditej swoich twerdymy rukamy, i obmytych pociłujte wolnymy ustamy! Obnimit’ sia-ż, braty moji, molu was, błaħaju!“

Ot za taku szczyrist’, lubow do ridnoho narodu, za wełyku prawdywu nauku, jak treba żyty na swiiti, szczo b usim buło kraszcze, i szanujut’ wysoko sławnoho poeta — Tarasa Szewczenka.

.

Iwan Pidkowa *).

I.

Buło kołyś — w Ukraini
Rewiły harmaty;
Buło kołyś — Zaporozci
Wmiły panuwały!
Panuwały, dobuwały
I sławu i wolu;
Mynuło sia, ostały sia
Mohyły po polu!
Wysokiji ti mchyły,
De lahło spoczyty
Kozackeje biłe tiło,
W kytajku powyte,
Wysokiji ti mohyły
Czornijut', jak hory,
Ta pro wolu nyszkom w poli
Z witramy howorjat'.
Swidok sławy didiwszczyny
Z witrom rozmowlaje,
A wnuk kosu nese w rośu,
Za mymy spiwaje

Buło kołyś — w Ukraini
Łycho tanciuwało,
Żurba w szynku med, horiłku
Postawcem ¹⁾ krużłała.
Buło kołyś dobre żyty

*) kozackij otaman († 1578). ¹⁾ zbanok.

Na tij Ukrajini...
A zhadajmo! może serce
Chocz trochy spoczyne.

II.

Czorna chmara z-za Łymanu ²⁾
Nebo, sonce kryje;
Synie more zwirjukoju
To stohne, to wyje,
Dnipra hyrło zatopyło.
„A nute, chłopia,
Na bajdaky ³⁾! More hraje,
Chodim pohulaty!“
Wysypały Zaporozci,
Łyman czowny wkryły.
„Hrajże, more!“ zaspiwały,
Zapinyłyś chwyli.
Kruhom chwyli, jak ti hory:
Ni zemli, ni neba.
Serce mlije, a kozakam
Toho tilky j treba.
Pływut' sobi ta spiwajut',
Rybałka ⁴⁾ litaje,
A poperedu otaman
Wede, kudy znaje.
Pochożaje wzdowż bajdaka,
Hasne lulka w roti;
Pohładaje siudy, tudy —
De-to but' roboti?
Zakrutywszy czorni wusy,
Za ucho czuprynu,
Pidniaw szapku; czowny stały.
„Nechaj woroh hyne!

²⁾ ustia riky do morja. ³⁾ czowny. ⁴⁾ rybołów (ptach).

Ne w Synopu ¹⁾ otamany,
Panowe mołodci,
A u Carhrad, do sułtana
Pojidemo w hosti!“
— „Dobre, bat’ku otamane!“
Kruhom zarewiło.
„Spasybi wam!“

Nadiw szapku.

Znowu zakypiło
Synie more; wzdowż bajdaka
Znowu pochożaje
Pan otaman, ta na chwyłu
Mowczky pohladaje.

Do Osnowianenka ²⁾).

Bjut porohy ³⁾); misiać schodyt’,
Jak i persze schodyw.
Nema Siczi, propaw i toj,
Chto wsim werchowodyw.
Nema Siczi! Oczerety
U Dnipra pytajut’:
„De-to naszi diłyś?
De wony hulajut’?“
Czajka skyhłyť litajuczy,
Mow za diťmy płacze;
Sonce hrije, witer wije
Na stepu kozaczim.
Na tim stepu skriż mohyły
Stojat’ ta sumujut’;

¹⁾ turećke misto na połudnewomu berezi Czorno-
ho Morja. ²⁾ ukrajinśkyj pyśmennyk. ³⁾ wodopady
na Dnypri.

Pytająć sia u bujnoho:
„De naszi panująć?
De panująć, benketująć?
De wy zabaryłyś?
Wernite sia, dywite sia:
Żyta pochyłyłyś,
De paśły sia waszi koni,
De tyrsa ¹⁾ szumiła,
De krow Lacha, Tataryna
Morem czerwoniła.
Wernite sia!..“

—„Ne wernutć sia!“

Zahuło, skazało
Synie more: „ne wernutć sia,
Na wiky propały!“

Prawda, more, prawda, synie:
Takaja jich dola!
Ne wernutć sia spodiwani,
Ne wernetć sia wola;
Ne wernetć sia kozaczczyzna,
Ne wstanutć hetćmany,
Ne pokryjutć Ukrajinu
Czerwoni żupany...
Obidrana, syrotoju
Ponad Dniprom płacze;
Tiażko, ważko syrotyni,
A nichto ne baczytć,
Tilky woroh, szczo śmijetć sia.
Smij sia, lutyj wraże,
Ta ne duże, bo wse hyne,
Sława ne polaże;
Ne polaże, a rozkaże,
Szczo dijałoś w świti,
Czyja prawda, czyja krywda,

¹⁾ stepowa trawa.

I czyji my dity.
Nasza дума, наша пісня
Ne wmre, ne zahyne...
Ot de, ludy, наша слава,
Слава Украјины!
Bez zołota, bez kameniu,
Bez chytroji mowy,
A hołosna ta prawdywa,
Jak Hospoda słowo.
Czy tak, baćku otamane?
Czy prawdu śpiwaju?
Ech, jakby to!.. Ta szczo j kazat',
Kebety¹⁾ ne maju
A do toho w Moskowszczyni
Kruhom czuži ludy.
„Ne poturaj²⁾!“ może skażesz;
Ta szczo z toho bude?
Naśmijut' sia! — Tiażko, baćku,
Żyty z worohamy!
Poborow sia b z Moskałamy,
Jak-by małoś syły;
Zaspiwaw by, — buw hołosok,
Ta pozyczky zjiły.
Ottake-to łycho tiażke,
Baćku ty mij, druże!
Błużu w snihach ta sam sobi:
„Oj ne szummy, łuże!“
Ne wtnu bilsze. A ty, baćku,
Jak sam zdorow znajesz,
Tebe ludy poważajut',
Dobryj hołos majesz,
Spiwaj że jim, mij hołube,
Pro Sicz, pro mohyły,
Koły jaku nasypały,

¹⁾ zdibnist', syła. ²⁾ ne pobłażaj.

Koho położyły;
Pro starynu, pro te dywo,
Szczu było, mynuło...
Utny, bat'ku! szczob nechotia
Na wwes świt poczuły,
Szczu dijałoś w Ukrajini,
Za-szczu pohybała,
Za-szczu sława kosaćkaja
Na wsim świti stała!

Utny bat'ku, orle syzyj!
Nechaj ja zapłaczu,
Nechaj swoju Ukrajinu
Ja szcze raz pobaczu;
Nechaj szcze raz posłuchaju,
Jak te more hraje,
Jak diwczyna pid werboju
„Hrycia“ zaspiwaje;
Nechaj szcze raz uśmichneť sia
Serce na czużyni,
Poky laże w czużu zemlu,
W czużij domowyni.

Topola.

Po dibrowi witer wyje,
Hulaje po polu,
Kraj dorohy hne topolu
Do samoho dołu.
Stan wysokyj, łyst szyrokyj —
Na-szczu zełenije?
Kruhom połe, jak te more
Szyroke, synije.
Czumak ide, podywyť sia,
Taj hołowu schyłyť;

Czaban w ranci z sopiłkoju
Siade na mohyli,
Podywyt' sia — serce nyje:
Kruhom ni byłyny!
Odna, odna, jak syrota
Na czużyni, hyne!
Chtoż wykochaw tonku, hnuczku
W stepu pohybaty?
Postriwajte, vse rozkażu,
Słuchajcie-ż, diwczata!

Polubyla czornobrywa
Kozaka diwczynyna,
Polubyla, — ne spynyla;
Piszow, taj zahynuwa.
Jak-by znała, szczo pokyne,
Buła-b ne lubyla;
Jak-by znała, szczo zahyne,
Buła-b ne pustyla;
Jak-by znała, ne chodyła-b
Pizno za wodaju,
Ne stojała-b do piwnoczi
Z myłym pid werboju;
Jak-by znała!..

I to łychó —

Poperedu znaty,
Szczó nam w świti zustrinet' sia...
Ne znajte diwczata!
Ne pytajte swoju dolu!
Samo serce znaje,
Koho lubyt'. Nechaj wjane,
Poky zakopajut'!..
Bo ne dowho, czornobrywi,
Kari oczeniata,
Błę łyczko czerwonije
Ne dowho, diwczata!
Do południa, taj zawjane,

Browy połyniajut'...
Kochajte sia ż, lubite sia,
Jak serdeńko znaje.

Zaszczebecze sołowejko
W łuzi na kałyni,
Zaspiwaje kozaczeńko,
Chodia po dołyni.
Wyspiwuje, poky wyjde
Czornobrywa z chaty;
A win jiji zapytuje:
„Czy ne była maty“?
Stanut' sobi, obijmut' sia
Spiwa sołowejko;
Posłuchajut', rozijdut' sia —
Oboje raděnki.
Nichto toho ne pobaczyt',
Nichto ne spytuje;
„De ty buła? szczo robyła“?
Sama sobi znaje.
Lubyła sia, kochała sia,
A serdeńko mliło:
Wono czuło nedołeńku,
A skazat' ne wmiło.
Ne skazało, ostała sia,
Deń i nicz workuje,
Jak hołubka bez hołuba,
A nichto ne czuje.

Ne szczebecze sołowejko
W łuzi nad wodoju,
Ne śpiwaje czornobrywa,
Stoja pid werboju.
Ne śpiwaje: jak syrota,
Biłym świtom nudyt'.
Bez myłoho bat'ko, maty, —
Jak czużiji ludy;
Bez myłoho sonce śwityt' —

Jak woroh śmijet' sia;
Bez myłoho škriż mohyła...
A serdenko bjet' sia!

Mynu w i rik, mynuw druhyj,
Kozaka ne maje;
Sochne wona, jak kwitoczka, —
Nichto ne pyta je.
„Czoho wjaniesz, moja doniu?“
Maty ne spytała,
Za staroho, bohato ho
Nyszczeczkom jednała.
„Idy, doniu!“ każe maty:
„Ne wik diwu waty,
Win bohattyj, o dynokyj,
Bude sz panu waty!“
— „Ne chocz u ja panu waty,
Ne pidu ja, mam o!
Ruszn ykamy, szczo prydbała
Spusty mene w jamu!
Nechaj popy zaspiwajut',
A družky zapłaczut';
Łehsze meni w truni łeżat',
Aniż joho baczyt'“.

Ne słuchała stara maty,
Robyła, szczo znała:
Wse baczyła czornobrywa,
Sochła i mowczała.
Piszała w noczi do worożky,
Szczob poworożyty:
Czy dowho jiy na sim świti
Bez myłoho żyty?
„Babuseńko, hołubonko,
Serce moje, neńko!
Skaży meni szczyru prawdu:
De myłyj serdenko?
Czy żyw, zdorow, czy win lubyt',

Czy zabuw, pokynuw?
 Skaży-ż meni, de mij myłyj?
 Kraj świta połynu!
 Babuseńko, hołubonko,
 Skaży, koły znajesz!
 Bo wydaje mene maty
 Za staroho za-miż.
 Lubyť joho, moja syza —
 Serce ne nawczyty;
 Piszła-b że ja utopyłaś —
 Żal duszu zhubyty,
 Koły ne żyw czornobrywyj,
 Zroby, moja ptaśko,
 Szczob do domu ne wernułaś...
 Tiażko meni, tiażko!
 Tam staryj źde z starostamy...
 Skaży-ż moju dolu!“
 — „Dobre doniu; spoczyń troszky!
 Czynyż moju wolu!
 Sama kołyś diwuwała,
 Teje łycho znaju;
 Mynuło sia, nawczyła sia;
 Ludiam pomahaju.
 Twoju dolu, moja doniu,
 Pozatorik znała,
 Pozatorik i zillaczka
 Dla toho prydbała“.

Piszła stara, mow kałamar
 Dostała z połyci.
 „Oś na tobi sioho dywa!
 Pidy do krynci;
 Poky piwni ne spiwały,
 Umyj sia wodoju,
 Wypyj troszky sioho zilla,
 Wse łycho zahojit’.
 Wypjesz — biży, jako moħa:

Szczob tam ne kryczało,
Ne ohłań sia, poky stanesz
Aż tam, de proszczałaś,
Odpoczyнеш; a jak stane
Misiać sered neba,
Wypyj szcze raz; ne pryjide —
W tretie wypyt' treba.
Za perszyj raz, — jak za toj rik,
Budesz ty takuju;
A za druhyj — sered stepu
Tupne kiń nohoju.
Koły żywyj kozaczeńko,
To zaraz prybude.
A za tretij moja doniu,
Ne pytaj, szczo bude!
Ta szcze, czujesz, ne chresty sia!
Bo vse pide w wodu.
Teper że jdy, podywy sia
Na toricznju wrodu“.
Wziała zilla, pokłonyłaś:
„Spasybi, babusiu!“
Wyjszła z chaty: „Czy jty, czy ni?
Ni, wże ne wernu sia!“
Piszła, wmyłaś, napyła śia.
Mow ne swoja stała;
W-druhe, w-tretie, ta mow sonna,
W stepu zaśpiwała:
„Pławaj, pławaj, łebedońko,
Po syniomu morju!
Rosty, rosty, topożeńko,
Wse w horu, ta w horu!
Rosty tonka ta wysoka
Do samoji chmary;
Spytaj Boha: czy diźdu ja,
Czy ne diźdu pary?
Rosty, rosty, podywy sia

Za synieje more:
Po tim boci — moja dola,
Po sim boci — hore.
Tam deś myłyj czornobrywyj
Po polu hulaje,
A ja płaczu, lita traczu.
Joho wyhladaju.
Skaży jomu, moje serce,
Szczu śmijut' sia lude;
Skaży jomu, szczu zahynu,
Koły ne prybude!
Sama chce mene maty
W zemlu zachowaty...
A chtoż jiji hołowońku
Bude dohladaty?
Chto dohlane, rozpytuje,
Na starist' pomoże?
Mamo moja, dołe moja!
Boże myłyj, Boże!
Podywy sia, topoleńko!
Jak nema, zapłaczesz
Do schid sońcia ranesieńko,
Szczob nichto ne baczyw.
Rosty-ż, serce topoleńko,
Wse w horu, to w horu!
Pławaj, pławaj, łebedońko,
Po syniomu morju!“
Taku piśniu czornobrywa
W stepu zaspiwała.
Zilla dywo narobyło —
Topoleju stała.
Ne wernuła sia do domu,
Ne diżdała pary;
Tonka, tonka ta wysoka —
Do samoji chmary.
Po dibrowi witer wyje,

Hulaje po polu,
Kraj dorohy hne topolu
Do samoho dołu.

Chustyna.

U nedilu ne hulała
Na szowk zaroblała,
Ta chustynu wyszywała,
Wyszywajuczy spiwała:
„Chustynoczko mereżanaja,
Wyszywanaja!“
Wyhaptuju, podaruju,
A win mene pociłuje...
Chustyno moja
Malowanaja!
A ja kosu rozplitaju,
Z družynuju pochożaju...
Dołeńko moja
Matinko moja!
Zdywujut' sia w ranci ludy,
Szczu w syroty chustka bude,
Mereżanaja,
Malowanaja“.
Ottak wona wyszywała
I w wikonce pohladała;
Czy ne rewut' krutorohi?
Czy ne jde czumak z dorohy?
Ide czumak, z-za Łymanu
Z czużym dobrom, beztałannyj,
Czużi woły pohanaaje,
Pohanaajuczy spiwaje:
„...Dołe moja, dołe!
Czom ty ne takaja,

Jak dola czużaja?
Czy ja pju czy hulaju?
Czy syły ne maju?
Czy do tebe doriżeńky
U stepu ne znaju?
Czy do tebe swoji dary
Ja ne posyłaju?
Je u mene dary:
Oczy moji kari;
Mołoduju moju syłu
Bohaczi kupyły;
Może j diwczynu bez mene
Z inszym odrużyły...
Nawczyż mene, dołe,
Hulaty nawczy“!

Taj zapłakaw siromacha,
Stepom iduczy...

Oj zastohnaw sywyj puhacz
W stepu na mohyli;
Zažuryłyś czumaczeńky,
Tiażko zažuryłyś:
„Błahosłowy, otamane,
Koło seła staty,
Ta ponesem towarysza
W seło pryczaszczaty“!

Spowidały, pryczaszczaty
J worožok pytały;
Ne pomohło!.. Z nesciłym
W dorohu ruszały.
Czy to pracia zadawyla
Mołoduju syłu?
Czy to nud'ha newsypuszcz-
Joho z nih zwałyła?
Czy to ludy narobyły
Jomu mołodomu,
Szczu pryweży joho z Don“

Na wozi do domu?
Błahaw Boha, szczob diwczynu
Chocz swoju pobaczyt';
Ne doblahaw!.. Pochowały,
Nichto j ne zapłacze...
Postawyły hromadoju
Chrest nad syrotoju,
Taj rozijyszłyś. Jak byłyna,
Jak łyst za wodoju,
Piszow kozak z sioho świtu,
Wse zabraw z soboju...

A deż taja malowana
Szytaja chustyna?
A deż taja weselaja
Diwczyna — dytyna?
Na nowomu chresti chustku
Witer rozwiwaje,
A diwczyna u czernyciach
Kosu rozplitaje...

Zapowit.

Jak umru, to pochowajcie
Mene na mohyli,
Sered stepu szyrokocho,
Na Wkrajini myłij;
Szczob łany szyrokopoli
I Dnipro i kruczi
Buło wydno, buło czuty,
Jak rewe rewuczyj!
Jak ponese z Ukrainy
U synieje more
Krow worożu, ottodi ja
I łany i hory —

Wse pokynu i połynu
Do samoho Boha
Mołyty sia. A do toho ¹⁾
Ja ne znaju Boha!

Pochowajcie ta wstawajcie
Kajdany porwite,
I wrażoju złoju krowju
Wolu okropite!
I mene w semji wełykij,
W semji wolnij, nowij,
Ne zabud'te pomjanuty
Neżłym tychym słowom!

Dumka syroty.

Oj odna ja, odna,
Jak byłynońka w poli,
Ta ne daw meni Boh
Ani szczastia, ni doli.

Tilko daw meni Boh
Krasu, kariji occhi, —
Ta j ti wypłakała
W samotyni diwoczij.

Ani bratika ja,
Ni sestryczky ne znała,
Miż czużymy zrosła
Ta wże j wjanuty stała...

Deż družyna moja?
De wy, dobriji ludy?
Jich nema, ja sama,
A družyny — j ne bude!

¹⁾ A do toho czasu.

Weczir.

Sađok wysznwyj koło chaty,
Chruszczi nad wyszniamy hudut',
Płuhatori z płuhamy jdut':
Spiwajut' iduczy diwczata,
A materi weczjerjat' źdut':

Simja weczjerja koło chaty;
Weczirnĩa zironka wstaje;
Doczka weczjerjat' podaje,
A maty chce nauczaty,
Tak sołowejko ne daje.

Pokłala maty koło chaty
Małenkych ditoczok swojich,
Sama zasnula koło jich.
Zatychło vse. Tilko diwczata
Ta sołowejko ne zatych.

Dumka.

Sonce zachodyt', hory czornijut'
Ptaszczeczka tychne, połe nimije;
Radijut' ludy, szczo odpoczynut'.
A ja dywlu sia i sercem łynu
W temnyj sadoczok na Ukrajinu;
Łynu ja, łynu, dumu hadaju,
I niby serce odpoczywaje.
Czornije połe, i haj, i hory,
Na synie nebo wychodyt' zorja.
Oj zore, zore! — i slozy kanut' —
Czy ty zijszła wże j na Ukrajinu?
Czy oczi kari tebe szukajut'
Na nebi synim? czy zabuwajut'?
Koły zabuły, bodaj zasnuly,
Pro moju dołenku szczob i ne czuły.

Dumka diwczyny.

Jak-by meni czerewyky,
To piszłab ja na muzyky...
Horeńko moje!
Czerewykiw ne maje,
A muzyka hraje, hraje,
Żalu zawdaje!

Oj pidu ja bosa połem,
Poszukaju swoju dolu:
Doleńko moja,
Hłań na mene czornobrywu,
Moja dołe neprawdywa,
Beztałanna ja!

Diwczatoczka na muzykach
U czerwonych czerewykach —
Ja świtom nużu...
Bez rozkoszi, bez lubowy,
Znoszu swoji czorni browy,
U najmach znoszu!...

Dumka matery.

Oj luli, luli, moja dytyno,
W deń i w noczy:
Pidesz, mij synu, po Ukrajini,
Nas kłenuczy.

Synu mij, synu! Ne kłeny tata,
Ne pomjany!
Mene proklatu, ja — twoja maty,
Mene kłeny!..

Mene ne stane, — ne jdy miż ludy,
Idy ty w haj:
Haj ne spytuje, j baczyt' ne bude,
Tam i hulaj!

Najdziesz u haji tuju kałynu,
To j pryho:myś!...
Bo ja lubyła, moja dytyno,
Jiji kołyś.

Jak pidesz w seła, u tiji chaty,
To ne żuryś;
A jak pobaczysz z ditkami matir,
To — ne dywyś!

Oj czoho ty poczorniło...

Oj czoho ty poczorniło
Zełeneje połe?
— Poczorniło ja od krowy
Za wolnuju wolu.

Kruh misteczka Beresteczka
Na czotyry myli,
Mene sławni Zaporozci
Swoim trupom wkryły.

Ta szcze mene hajworony
Ukryły z piwnoczy,
Klujut oczu kozačkiji
A trupu ne choczut'.

Poczorniło ja, zełene,
Ta za waszu wolu...

Ja znow budu zelenity,
A wy wże nikoły.

Ne wernetę sia na wolu,
Budete oraty
Mene z tycha, ta orjuczy
Dolu prokłynaty...

Nad Dniprowoju sahoju...

Nad Dniprowoju sahoju
Stojit' jawir miż łożoju,
Miż łożoju z jałynoju,
Z czerwonoju kałynoju...

Dnipro berih ryje, ryje,
Jaworowi koriń myje;
Stojit' staryj, pochyływ sia,
Mow kozak toj zażuryw sia.

Szczō bez doli, bez rodyny,
Ta bez wirnoji družyny,
Bez družyny i nadiji
W samotyni posywijsie!

Jawir każe: „pochylu sia,
Ta w Dniprowi skupaju sia“.
Kozak każe: „pohulaju
Ta luboji poszukaju“.

A kałyna z jałynoju
Ta hnuczkoju łożynoju,
Mow diwczatoczka iz haju
Wychożajuczy spiwajut' —

Powbyrani, zakwitezani
Ta z łałanom zaruczeni,
Dumky — hadońky ne majut', —
Wjut' sia, hnut' sia ta spiwajut'...

Najmyczka.

U nedilu w ranci rano,
Połe kryło sia tumanom;
U tumani na mohyli,
Jak topola, pochyłyłaś
Mołodycia mołodaja.
Szczos' do łona pryhortaje
Ta z tumanom rozmowlaje:
„Oj tumane, tumane,
Mij łałanyj łałane!
Czomu mene ne schowajesz
Ottut seređ łanu?
Czomu mene ne zadawysz
U zemlu ne wdawysz?
Czomu meni złoji doli,
Czom wiku ne zbawysz?
Ni, ne dawy, tumanoczku!
Schowaj tilko w poli,
Szczob nichto ne znaw, ne baczyw
Mojeji nedoli.
Ja ne odna — jest' u mene
I baťko i maty...
Jest' u mene, — tumanoczku,
Tumanoczku, brate! —
Dytia moje... Mij synoczku,
Nechreszczenyj synu!
Ne ja tebe chrestyty-mu
Na łychu hodynu;

Czużi lude chrestyty-mut',
Ja ne budu znaty,
Jak i zowut'... Dytia rnoje!
Ja buła bohata...
Ne łaj mene! mołyty-muś,
Iz samoho neba
Dolu wypłaczu slozamy
I poszlu do tebe“!

Piszła połem rydajuczy,
W tumani chowałaś,
Ta kriż slozy tycheseńko
Pro wdowu spiwała,
Jak udowa w Dunajewi
Syniw pochowała:

„Oj u poli mohyla;
Tam udowa chodyła,
Tam chodyła, hulała,
Truty-zilla szukała.
Truty-zilla ne najszła,
Ta syniw dwóch pryweła,
W kytajeczku powyła
I na Dunaj odnesła:

„Tychyj, tychyj Dunaj!
„Mojich ditok zabawłaj,
„Ty, żowteńkyj pisok!
„Nahoduj mojich ditok,
„I skupaj, i spowyj,
„I soboju ukryj““!

I.

Buw sobi did ta baba,
Z dawnioho dawna, u haji nad stawom
U-dwoch sobi na chutori żyły,
Jak ditoczok dwoje
Usiudy oboje.
Szcze z-małeczku u-dwoch jahniata pasły,

A potim pobrały sia,
Chudoby diżdały sia,
Prydbały chutir, staw i młyn,
Sadok u haji rozweły
 I pasiku czymału,
 Wsioho nadbały.
Ta ditoczok u jich Bih-ma,
A smert' z kosoju za płeczyma.
 Chto-ż jich starist' prywytaje,
Za dytynu stane?
Chto zapłacze, pochcwaje?
Chto duszu spomiane?
Chto pożywe dobro czestno
W dobruju hodynu,
I zhadaje diakujuczy,
Jak swoja dytyna?..
Tiażko ditej hoduwały
U bezwerchij chati,
A szcze hirsze starity sia
U biłych pałatach,
Starity sia, umyraty,
Dobro pokydaty,
Czużym ludiam, czużym ditiam
Na śmich, na roztratu!

II.

I did i baba u nedilu
Na pryspi u dwoch sobi sydiły
Hameńko, w biłych soroczkach.
Syjało sonce w nebesach,
Ani chmarynoczky, ta tycho
Ta lubo, jak u raji.
Schowało sia u serci tycho,
Jak zwir u temnim haji.
 W takim raji czohob, bacz sia,
Starym sumuwały?

Czy to dawnie jake łycho
Prokynułoś w chati?
Czy wczorasznie, zadawłene
Znow zaworuszyłoś,
Czy szcze tiłko zaklunułoś,
I raj zapałyło?

Ne znaju, szczo i pisla czoho
Stari sumujut'! Może wże
Otse zbyrajut' sia do Boha,
Ta chto w dałekuju dorohu
Jim dobre konej zapriaże?
„A chto nas, Naste, pochowaje,
Jak pomremo?“

— „J sama ne znaju!
Ja vse otse mirkuwała,
Ta aż sumno stało:
Odynoki zostariłyś...
Komu ponadbały
Dobra sioho?“

— „Striwaj łyszeń!
Czy czujesz? szczoś płacze
Za worit'my... mow dytyna!
Pobizim łysz! Baczysz?
Ja zhaduwaw, szczo szczoś bude!“

I razem schopyłyś,
Ta do worit prybihajut',
Mowczky zupynyłyś:
Pered samym perełazom —
Dytyna spowyta,
Ta ne tuho, j nowieńkoju
Swytynoju wkryła;
Bo to mały spowywała,
I litom ukryła
Ostannioju swytynoju!..
Dywyłyś, mołyłyś
Stari moji. A serdeszne

Nenacze błahaje:
Wypruczało ruczeniata
J do jich prostiahaje
Maniusińki... I zamowkło,
Nenacze ne płacze,
Tilky pchyka.
„A szczo, Naste?
Ja j kazaw! Ot baczysz!
Ot i tałan, ot i dola!
I ne odynoki!
Bery-ż łyszeń ta spowywaj!
Acz jake, niwroku!
Nesy-ż w chatu, a ja werchy
Kynuś za kumamy
W Horodyszcze.

Czudno jakoś
Dijet' sia miż namy!
Odyn syna prokłyńaje,
Z chaty wyhaniaje;
Druhyj świczeczku, serdesznyj,
Potom•zaroblaje
Ta rydajuczy stanowyt'
Pered obrazamy:
Nema ditej!.. Czudno jakoś
Dijet' sia miż namy.

III.

Aż try pary na radoszczach
Kumiw nazbyrały,
Ta w-weczeri j ochrestyły
I Markom nazwały.
Roste Marko. Stari moi
Ne znajut', de dity,
De posadyt', de położyt'
I szczo z nym robyty.
Mynaje rik. Roste Marko,

I dijna korowa
 U rozkoszi kupajet' sia.
 Aż oś czornobrowa
 Ta mołoda, biłołycia
 Pryjszła mołodycia
 Na toj chutir błałodatnyj
 U najmy prosyt' sia.
 „A szczoż?“ każe: „woźnim, Naste!
 — „Woźmimo, Trochyme!
 Bo my stari, nezdużajem,
 Ta taky j dytyna,
 Chocza wono wże j pidrośło,
 To wseż taky treba
 Koło johu pikłuwatys'".
 — „Ta wono-to treba,
 Bo j ja swoju wże czastoczku
 Prożyw, sława Bohu,
 Pidtoptaw sia. Tak szczoż teper,
 Szczo woźmiesz, neboho?
 Za rik, czy jak?“
 — „A szczo daste“.
 — „E, ni! treba znaty,
 Treba, doczko, liczyt' płatu,
 Zarobłenu płatu;
 Bo skazano: chto ne liczyt',
 To toj i ne maje.
 Ni ty nas ne znajesz,
 Tak ottak chyba, neboho:
 Ni my tebe; a pożywiesz,
 Rozdywysz sia w chati,
 Ta j my tebe pobaczymo, —
 Ottohdi j za płatu.
 Czy tak, doczko?“
 — „Dobre, diad'ku!“
 — „Prosymo-ż u chatu!“
 Pojednałys'. Mołodycia

Rada ta weseła,
Niby z panom powinczałaś,
Zakupyła seła,
I u chati, i na dwori,
I koło skotyny,
U-weczeri i w-doświta;
A koło dytyny
Tak i pada, niby maty:
W budeń i w nedilu
Hołowońku jomu zmyje,
J soroczeczku biłu
Szczu deń bożyj nadiwaje,
Hrajet' sia, spiwaje,
Robyt' wozyky, a w świato
To j z ruk ne spuskuje!
Dywujut' sia stari moji
Ta molat' sia Bohu.
A najmyczka newsypuszcza
Szczu-weczir, neboha,
Swoju dolu prokłynaje,
Tiażko, ważko płacze;
I ничto toho ne czuje,
Ne znaje j ne baczyt'
Opricz Marka małańkoho.
Tak wono ne znaje,
Czoho najmyczka slozamy
Joho umywaje;
Ne zna Marko, szoho wona
Tak joho ciłuje,
Sama ne zjist' i ne dopje,
Joho nahoduje.
Ne zna Marko, jak w kołysci
Czasom sereď noczy
Prokunet' sia, woruchnet' sia,
To wona wże skoczyt',
I ukryje, perechrestyt,

Tycho zakołysze;
Wona czuje w druhij chati,
Jak dytyna dysze,
W-ranci Marko do najmyczky
Ruczky prostiahaje,
I mamaju newsypuszczu
Hannu nazywaje.
Ne zna Marko, roste sobi,
Roste, wyrostaje.

IV.

Czy mało lit perewernułoś,
Wody czymało utekło;
I w chutir tycho zawernuło,
I sliz czymało prynesło.
Babusiū Nastiū pochowały
I łedwe, łedwe odwołały
Trochyma dida. Prohuło
Ploklate tycho, taj zasnuło.
Na chutir znouu błałodat'
Z-za haju temnoho wernułaś
Do dida w chatu spoczywat'.

Uże Marko czumakuje
I w oseny ne noczuje
Ni pid chatoju, ni w chati,
Koho-nebud' treba swatat'.
„Koho-ż by tu“? staryj duma
I prosyt' porady
U najmyczky. A najmyczka
Do cariwny-b rada
Słat' starosty: „Treba Marka
Samoho spytały“.
— „Dobre, doczko! spytajemo,
Ta j budemo swatat'.
Rozpytały, poradyłyś,
Taj za starostamy

Piszow Marko. Wernuły sia
Lude z rusznykamy,
Z świątym chlibom obminenym.
Pannu u żupani,
Taku kralu wyswatały,
Szczu choc za het'mana,
To ne sorom. Ottake-to
Dywo zapopały!

„Spasybi wam!“ staryj kaže,
„Teper, szczob wy znały,
Treba kraju dowodyty,
Koły j de winczaty.
Taj wesilla! Ta szcze oś szczo:
Chto w nas bude maty?
Ne dożyła moja Nastia!..“
Taj załywś slozamy.
A najmyczka u porohu
Wchopyłaś rukamy
Za odwirok, taj zomliła...
Tycho stało w chati;
Tilko najmyczka szeptała:
„Maty... maty... maty!..“

V.

Czerez tydzień mołodyci
Korowaj misyły
Na chutori. Staryj bat'ko
Z usijeji syły
Z mołodyciamy tanciuje
Ta dwir wymitaje,
Ta prochożych, proizzacznych
U dwir zaktykaje,
Ta warenoju czastuje,
Na wesilla prosyt'.
Znaj bihaje, a samoho
Łedwy nohy nosiat'.

Skriż harmider, ta rehotnia
W chati i na dwori,
I żołoby wykotyły
Z nowoji komory.
Skriż porańnia: peczut', wariat',
Wymitajut', myjut'..
Ta wse czuži. Deż najmyczka?
Na proszczu u Kyjiw
Piszła Hanna. Błahaw staryj,
A Marko aż płakaw,
Szczob buła wona za matir.
„Ni, Marku! nijako
Meni matirju sydity:
To bohati lude,
A ja najmyczka; szcze j z tebe
Smijaty sia budut'.
Nechaj Boh wam pomahaje!
Pidu pómolu sia
Usim światym y Kyjewi,
Ta j znowu wernu sia
W waszu chaty, jak pryjmete.
Poky maju syły,
Trudyty-muś“.

Czystym sercem
Pobłohosłowyła
Swoho Marka, zapłakała
J piszła za worota.
Rozwernuło sia wesilla,
Muzykam robota
I pidkowam. Warencju
Stoły j ławy myjut'.
A najmyczka szkandybaje,
Pospiszaje w Kyjiw.
Pryjszła w Kyjiw, ne spoczyła:
U miszczanku stała,
Naniała sia nosyt' wodu,

Bo hroszej ne stało
Na akafyst u Wårwary.
Nosyła, nosyła,
Kip iz wisim zarobyła,
J Markowi kupyła
Swiatu szapoczku w peczerach
U Jwana światoho,
Szczob hołowa ne boliła
W Marka mołodoho;
I perstenyk u Warwary
Newistei dstała,
I wsim światym pokłonywszyś,
Do-domu wertalaś.

Wernuła sia. Kateryna
I Marko zustrily
Za worot'my, wweły w chatu
J za stił posadyły:
Napuwały j hoduwały,
Pro Kyjiw pytały,
I w kimnati Kateryna
Odpoczyt' posłała.
„Zaszczo wony mene lubiat“?
Zaszczo poważajut'?
O Boże mij myłoserdnyj!
Może wony znajut'?...
Może wony dohadałyś,
Wony dobri“...

I najmyczka
Tiażko zarydała.

VI.

Tryczy kryha zamerzała,
Tryczy rozstawała;
Tryczy najmyczku u Kyjiw
Katrja prowożała,
Tak jak matir. I w czetwertyj
Proweła nebohu

Aż u połe do mohyły,
I mołyła Boha,
Szczob szwydeńko wertala sia,
Bo bez neji w chati
Jakoś sumno, niby maty
Pokynuła chatu.

Piśla Preczystoji w nedilu,
Ta piśla perszoji, Trochym
Staryj sydiw w soroczci bilij,
W bryli, na pryspi. Pered nym
Z sobakoju wnuczok hraw sia,
A wnuczka w jupku odiahłaś
U Katrynu, i niby jszła
Do dida w hosti. Zaśmijaw sia
Staryj i wnuczku prywitaw,
Nenacze sprawdi mołodyciu.
„A deż ty diła palanyciu?
Czy może w lisi chto odniaw?
Czy po-prostu — zabuła wziaty?
Czy może szcze j ne napekła?
E, sorom, sorom! łepśka maty!“
Aż zyrk! — i najmyczka wwijszła
Na dwir Pobih staryj striczaty

Z onukamy swoju Hannu.

„A Marko w dorozi“?

Hanna dida pytała sia.

— „W dorozi szcze j dosi“.

— „A ja łedwy dodybała

Do waszoji chaty.

Ne chotiłoś na czużyni

Odnij umyraty!

Koły-b Marka diżdaty sia!

Tak szczoś tiazko stało“...

I wnuczatom iz kłunoczka

Hostyńci wyjmała:

I chrestyky, j dukaczyky,

J namysta razoczok ¹⁾
Orynoczci, i czerwonyj
Z folhy obrazoczok ²⁾;
A Karpowi sołowejka
Ta konykiw paru;
I czetwertyj uże persteń
Swiatoji Warwary
Kateryni; a didowi
Iz wosku światoho
Try świczeczky; a Markowi
I sobi niczoho.
Ne prynesła; ne kupyla,
Bo hroszej ne stało,
A zarobyť ne združala.
„A oś szcze ostałoś
Piw bublyczka!“
J po szmatoczku
Ditiam rozdiłyła.

VII.

Wwijszła w chatu. Kateryna
Jij nohy umyła
J połudnuwat' posadyła.
Ne pyła j ne jiła
Moja Hanna.
„Kateryno!
Koły w nas nedila?“
— „Pišla zawtra“.
— „Treba bude
Akafyst naniaty
Mykołajewi światomu
J na czastoczku daty;

1) sznurowczek koraliw. 2) karukowyj obrazok.

Bo szczoś Marko zabaryw sia...
Może de w dorozu
Zanedużaw, sochrań Boże“!
J pokapały slozy
Z starych oczej zamuczonych.
Łedwe, łedwe wstała
Iz-za stoła.

„Kateryno!
Ne ta wże ja stała:
Złedaszcziła, ne združaju
I na nohy wstaty.
Tiażko, Katre, umyraty
W czużij, teplij chati!“

Zanedużała neboha.
Uże j pryczaszczwały,
I masłoświatije służyły, —
Ni, ne pomahało!
Staryj Trochym po podwirju
Mow ubytyj chodyt',
Kateryna z bolaszczoji
I oczej ne zwodyt',
Kateryna koło neji
I dniuje j noczuje.
A tym czasom syczi w noczi
Nedobre wiszczujut'
Na komori. Bolaszczaja
Szczodeń, szczo-hodyna,
Łedwe czuty, pytajet' sia:
„Doniu Kateryno!
Czy szcze Marko ne pryjichaw?
Och, jak-by ja znała,
Szczodźdu sia, szczo pobaczu,
To szcze-b pidożdżała!“

VIII.

Ide Marko z czumakamy,
Iduczy spiwaje,
Ne pospisha do hospody.
Woły popasaje.
Weze Marko Kateryni
Sukna dorohoho,
A bat'kowi szytyj pojas
Szowku czerwonocho,
A najmyczci na oczipok
Parczy ¹⁾ zołotoji
I czerwonu dobra chustku
Z biłoj haboju ²⁾,
A ditoczka czerwyczky,
Fig ta wynohradu,
A wsim w kupi czerwonocho
Wyna z Caryhradu
Wider z troje u baryli,
I kawiaru z Donu, —
Wsioho weze, ta ne znaje,
Szczodijet' sia doma!

Ide Marko, ne żuryt' sia.
Pryjszow, sława Bohu!
I worota odczyniaje
I mołyť sia Bohu.

„Czy czujesz ty, Kateryno?
Biży zustriczaty!
Uże pryjszow! Biży szwydcze,
Szwycze wedy w chatu!
Sława Tob, Chryste Boże!
Na-syłu diżdała!“
I „Otcze nasz“ tycho, tycho,
Mow kriż son, czytała.

¹⁾ materja, tkana zołotom abo sribłom. ²⁾ biłe sukno turečke, biłyj krajczyk chustky.

Staryj woły wyprjahaje,
Zanozy chowaje
Mereżani ³⁾, a Katrusia
Marka ohladaje.
— „A deż Hanna, Kateryno?
Ja pak i bajduże!
Czy ne wmerła?“

— „Ni, ne wmerła,
A duże neduża.
Chodim łyszeń w mału chatu,
Poky wyprjahaje
Woły bat'ko; wona tebe,
Marku, dożydaje“.

Wwiyszow Marko w mału chatu
I staw u porohu...
Aż zlakaw sia, Hanna szepcze:
„Sława, sława Bohu!
Chody siudy, ne lakaj sia!..
Wyjdy, Katre, z chaty!
Ja szczoś maju rozpytaty,
De-szczo rozkazaty.
Wyyszła z chaty Kateryna,
A Marko schyływ sia
Do najmyczky u hołowy.
„Marku! Podywy sia,
Podywy sia ty na mene!
Bacz, jak ja zmarniła?
Ja ne Hanna, ne najmyczka,
Ja...“

Ta j zaniomiła.
Marko płakaw, dywuwwaw sia,
Znow oczy odkryła,
Pylno, pylno podywyw sia, —
J slozy pokotyłyś.

³⁾ wyrizuwani zanozy, zatyczky w wołowym jarmi.

„Prosty mene! ja karałaś
Weś wik w czużij chati...
Prosty mene mij synoczku!
Ja... ja twoja maty!“
Ta j zamowkła...
Zomliw Marko,
J zemla zadriżała.
Prokynuw sia... do matery —
A maty wże spała!

Newolnyk.

Poświata.

I.

Toj błukaje za morjamy,
Swit perechożaje,
Doli, dołėńky szukaje:
Nemaje, nemaje,
Mow umerła! A toj rwet' sia
Z usijeji syły
Za dołėju... ot-ot dohnaw,
I — bebech w mohyłu!
A w ynszoho siromachy
Ni chaty ni pola,
Tilko torba; a z torbyny
Wyhladaje dola,
Mow dytynka; a win jiji
Łaje prokłynaje
I za czwertku zakładaje, —
Ni, ne pokyduje!
Jak repiach toj, uczepyt' sia
Za łatani poły,
Taj zbyraje kołosoczky
Na czużomu poli;

A tam — snopy, a tam skyrty,
 A tam — u pałatach
 Sydyt' sobi siromacha,
 Mow u swojij chati.
 Takaja to dola taja, —
 Chocz i ne szukajcie;
 Koho schocze, sama najde,
 U kołysci najde —
 Szcze na Ukraini wesełi
 I wolniji pyszałyś sęła
 Tohdi, jak prawedno żyty
 Staryj kozak i dítok dwoje.
 Szcze za Het'manszczyzny staroji
 Dawno se dijałoś kołyś.
 Tak koło południa, w nedilu,
 Ta na Zełenych szcze j światkach,
 Pid chatoju w soroczci bilij
 Sydiw, z banduroju w rukach,
 Staryj kozak.
 — „I tak, i siak!“
 Staryj mirkuje, rozmowlaje...
 „I treba b“, kaže, „j trochy szkoda!
 A treba bude; dwa-try hody
 Nechaj po świtu pohulaje
 Ta sam swojeji poszukaje,
 Jak ja szukaw kołyś... Jaryno!
 A de Stepan?“ — „A on pid tymom,
 Nenacze wkopanyj stojit'!“
 — „A ja j ne baczu! A idit'
 Łyszeń siudy, ta jdit' oboje'
 A nute, dity, ottakoji!“
 I wdaryw po strunach.
 Staryj hraje, a Jaryna
 Z Stepanom tanciuje;
 Staryj hraje, prymowlaje,
 Nohamy tupciuje:

„Jak by meni tycha ta tycha,
Jak by meni swekriwońka tycha,
Jak by meni czołowik mołodyj,
Do druhoji ne chodyw, ne lubyw!

Oj hop, czyky-czyky!
Ta czerwoni czerewyky,
Ta troistiji muzyky:
Od wika do wika
Ja lubyłab czołowika!
Oj hop, zachodywś,
Zrobyw chatu, ożenywś,
I picz zatopyw
I weczjerjat' nawaryw.
— Anu, dity, ottakoji!“

I staryj pidniaw sia:

Jak udaryt', jak uszkwaryt',
Aż u boky wziaw sia!

„Czy tak, czy ne tak.
Urodyw sia pasternak,
A petruszku
Kryszy w juszku,
Bude mak, bude mak!
Oj tak, taky tak,
Ożenyw sia kozak;
Kupyw chatu
I kimnatu,

Taj potiah u bajrak.

— Ni, nie ta wże! pidtoptałas

Stara moja syła;

Utomyw sia. A se wse wy

Tak rozworuszyły.

O, bodaj was! Szczo-to lita!

Ni wże, ne do-ładu...

Mynuło sia. Idy łyszeń

Połudnuwat' łahod';

Hulajuczy, jak toj kazaw,

Szmatok chliba zjisty.
Idyż doniu! — A ty, synu,
Posłuchajesz wisty.
Sidaj łyszeń! Jak ubyły
Twoho bat'ka Jwana
W Szlachetczyni, to ty szcze buw
Mańkym, Stepane,
Szczę j ne łazyw.“ — „To ja ne syn?
Ja czużyj wam, tatu?“ —
— „Ta ne czużyj! striwaj łyszeń!
Ot, umerła j maty,
Taky twoja, a ja j każu
Pokijnij Maryni,
Mojij žinci: A szczo? każu,
Woźmem za dytynu —
Tebe-b otse? — Dobre, każe
Pokijna Maryna:
Czomu ne wziat'? — Wziały tebe
My, ta j sparowały
Z Jarynoczkoju do kupy.
A teper ostałos
Oś-szczę robyt': ty na liti,
I Jaryna zrije,
Treba bude ludej szukat'
Ta szczo — nebud' dijat'.
Jak ty skażesz?“ — „Ja ne znaju,
Bo ja dumaw... teje...“
— „Szczo Jaryna sestra tobi?
A wono — ne teje;
Wono prosto: lubite sia,
Ta j z Bohom do szlubu!
A poky szczo, treba bude
I na czuži lude
Podywytyś, jak tam żywut':
Czy orjut',
Czy na neoranomu sijut',

I prosio żnut'
I nemołocene wijut',
Ta jak i melut' i jidiat' —
 Wse treba znat'.
Tak ot-jak, druże; treba w ludy
 Na rik na dwa pity
 U najmyty;
Tohdi j pobaczymo, szczo bude.
Bo chto ne wmiye zarobyť,
To toj ne wmity-me j pożyt'.
Ne dumaj! Koły chcesz znat',
De łuczsze łychom torhuwat',
Idy ty w Sicz! Jak Boh pomoże,
Tam najisy sia wsich chlibiw;
Ja jich czymało popojiw;
I dosi nudnc, jak zhadaju!
Koły zdobudesz, prynesesz;
A koły zhubysz, pożywesz
Moje dobro! Ta choc zwyczaj
 Kozaćkoho naberesz sia
 Ta pobaczysz świta,
 Ne takoho, jak u bursi,
 A żywi myslite *)
 Z towarystwom proczytajesz,
 Ta po mołodeczy
 Budesz Bohu mołyty sia,
 A ne po czerneczy
 Charamarkat'. Ottak, synu!
 Pomoływszyś Bohu,
 Osidlajesz bułanoho,
 Ta j hajda w dorohu!
 Chodim łyszeń połodnuwat'.
 Czy ty wże, Jaryno,

*) W bursi uczat' sia łysze mertwoji nauky, a w
świti nauczysz sia praktycznoho rozumu.

Zmajstruwała nam szczo-nebud'?
Ottake-to, synu!..."
— „Uże, tatoczku!“ ozwałaś
Iz chaty Jaryna.

II.

Ne jist', ne pjet' sia, i serce ne bjet' sia,
I oczy ne baczat', ne czut, hołowy,
Nenacze nemaje, niby ne żywyj:
Zamist' szmatka chliba, za kuchol beret' sia.
Dywyt sia, Jaryna ta nyszkom śmijet' sia.
— „Szczō se jemu stałoś? Ni jisty, ni pyt',
Niczoho ne chce! Czy ne zanedużaw? —
Bratiku Stepane! Szczō w tebe bołyť?“
Jaryna pyta. Staromu bajduże,
Niby-to i ne czuje. — „Czy żat', czy ne żat',
A sijaty treba!“ staryj promowlae,
Niby-to do sebe. „A numo wstawat',
Do wieczerni może szcze poszkandybaju.

A ty, Stepane, lażesz spat',
Bo zawtra ramo treba wstat'
Ta konia siđat'." "
— „Stepanoczku, hołubczyku!
Czoho se ty płaczesz?
Uśmichny sia, podywy sia!
Chyba ty ne baczysz,
Szczō j ja płacz? Rozserdyw sia
Boh znaje na koho,
Ta j zo mnoju ne howoryť.
Uteczu, jej Bohu,
Ta j schowajuś u burjani...
Skaży bo, Stepane!
Może j sprawdi nezdużajesz?
Ja zilla dostanu,
Ja pobizu za baboju...
Może se z prystritu?“

— „Ni, Jaryno, moje serce,
Mij rożewyj kwite!...
Ja ne brat tobi Jaryno!
Ja zawtra pokynu
Tebe j baćka, na czużyni
De-nebud' zahynu;
A ty mene j ne zhadajesz —
Zabudesz, Jaryno,
Swoho brata!“ — „Schameny sia!
Jej-Bohu, z prystritu!
Ja ne sestra? chtoż otse ja?
O Boże mij, świte!
Szczotut dijać? Baćka nema,
A win zaneđużaw
Ta szcze j umre. O Boże mij!
A jomu j bajduże,
Mow śmijete'-sia. Stepanoczku!
Chyba ty ne znajesz,
Szczotut bez tebe i tatoczka
I mene ne stane?“
— „Ni, Jaryno, ja ne kynu,
A tilko pojidu
Nedaľeko. A na toj rik
Ja do was pryjidu
Z starostamy, za toboju
Ta za rusznykamy.
Czy podajesz?“ — „To cur tobi
Z tymy starostamy!
Szczotut żartuje!“ — „Ne żartuju
Jej Bohu, Jaryno,
Ne żartuju'!! — „To se j sprawdi
Ty zawtra pokyniesz
Mene j baćka? Ne żartujesz?
Skaży bo Stepane!
Chyba j sprawdi ne sestra ja?
— „Ni, moje kochannia,
Moje serce!“ — „Boże ż ty mij!

Czomu ja ne znała?
Buła b tebe ne lubyła
I ne ciłuwała...
Oj, oj, sorom! Het' od mene!
Pusty mene! Baczysz,
Jakyj dobryj! Ta pusty bo!
Jej-Bohu, zapłaczu..."
I zapłakała Jaryna,
Jak taja dytyna,
I kriż slozy promowiała:
„Pokyne, pokyne!”

Jak toj jawir nad wodoju
Stepan pochyływ sia,
Szczyri slozy kochačkiji
W serci zapekły sia,
Mow u pekli. A Jaryna
To klene, to prosyt',
To zamowkne, podywył' sia,
I znow zahołosyt'.
Ne zczuły sia, jak smerkło sia;
I sestru i brata,
Niby skowanych do-kupy,
Zastaw bat'ko w chati.

I świt nastaw, a Jaryni
Ne spył' sia, rydaje.
Uže Stepan iz krynyci
Konia napuwaje;
J wona z widramy pobihła
Niby za wodoju
Do krynyci. A tym czasom
Zaporożsku zbroju
Staryj wynis iż komory;
Dywył' sia radije,
Prymirjaje, niby znouu
Staryj mołodije.

Ta j zapłakaw. — „Zbroje moja,
Zbroje zołotaja!
Lita moji mołodŭji,
Syło mołodaja!
Posłuży, moja ty zbroje,
Mołodij szcze syli,
Posłuży jomu tak szczyro,
Jak meni służyła!“

Wernuły sia od krynicy,
I Stepan sidłaje
Konia, swoho towarysza,
J żupan nadiwaje.
Ta płaczuć oboje.
I szabluka, mow hadiuka,
J ratyszcz-driuczyna,
I samopał semypiadnyj
Powys za płeczyna.
Aż zomliła, jak uzriła;
I staryj zapłakaw,
Jak pobaczyw na konewi
Takoho junaka.
Wede konia za powody
Ta płacze Jaryna;
Staryj bat'ko ide rjadom,
Nauczaje syna:
Jak u wijsku probuwaty,
Starszych szanuwały,
Towarystwo poważaty,
W tabor ne chowatyś.
„Nechaj tebe Boh zastupyt'!“
Jak za sełom stały,
Skazaw bat'ko, to wsi troje
Razom zarydały.

Stepan huknuw, i kurjawa
Szlachom pidniała sia.

— „Ne bary sia, mij synoczku!
Szwydcze powertaj sia!“
Skazaw staryj. A Jaryna,
Mow taja jałyna
Pry dołyni, pochyłyłaś.
Mowczała Jaryna,
Tilko slozy utyraje,
Na szlach pohladaje:
Iz kurjawy szczoś wyhlane
I znow propadaje;
Niby szapka czerez połe
Kotyt' sia, czornije,
Propadaje, moszczekoju
Tilko-tilko mrije,
Ta j propało. Dowho, dowho
Stojała Jaryna
Ta dywyłaś, czy ne wyrne
Znowu komaszyna
Iz kurjawy. Ne wyrnuła,
Propała. I znowu
Zapłakała Jarynoczka
Ta j piszła do — domu.

III.

Mynajut' dni, mynaje lito;
Nastała osiń, szelestyt'
Pożowkłe łystia. Mow ubytyj,
Staryj pid chatoju sydyt':
Doczka nezdużaje Jaryna,
Joho jedynaja dytyna,
Pokynut' chce! Z kym dożyť,
Dobyty wiku wikowoho?
Zhadow Stepana mołodoho,
Zhadow swoi błahi lita,
Zhadow — ta j nyszeczkom zapłakaw
Bahatyj sywyj syrota.

— „W Twojich rękach wse na świti,
Twoja wsiudy wola!
Nechaj bude tak, jak chcesz —
Taka moja dola!“
Staryj wymowyw i nyszkom
Bohu pomoływ sia,
Taj piszow sobi z pid chaty
I w sadok popliw sia.

I barwinkom, i rutoju,
I rjastom kwitczaje
Wesna zemlu, mow diwczynu
W zefenomuhaji:
I soneczko sered neba
Opynyłoś, stało,
Mow żenych toj mołodoju,
Zemlu ohladało.
I Jaryna wyszła z chaty
Na świt bożyj hlanut'.
Łedwe wyszła; uśmichnet' sia,
To pide, to stane,
Rozhladaje, dywujet' sia,
Ta lubo, ta tycho,
Niby wczora narodyłaś...
A luteje tycho
W samim sercy woruchnułoś
I świt zapałyło.
Jak byłyna pidkoszena,
Jaryna schyłyłaś;
Jak z kwitoczky rosa w ranci,
Słozy połyty sia.

Odużała Jarynoczka.
Idut' lude w Kyjiw
Ta w Poczajiw pomołytyś
I wona jde z nymy.
U Kyjewi wetykomu

Wsich światych błahała;
U Meżyhorśkoho Spasa
Tryczy pryczaszczalaś;
U Poczajewi światomu
Radyła — mołyłaś,
Szczob Stepan toj, dola taja,
Jij chocza prysnyłaś.
Ne prysnyłaś!... Wernuła sia.
Znowu zabiła
Zyma buła. Za zymoju
Znow zazeleniła
Wesna boża.
Wyjszła z chaty
Na świt dywuwatyš
Jarynoczka, ta ne Boha
Swiatoho błahaty,
A nyszczeczkom u worožky
Pro joho spytaty.

I worožka worożyła,
Prystrit zamowlała,
Tałań — dolu ta wesilla
Z wosku wyływała.
— „On baczysz? kiń osidlanyj
Tupaje nohoju
Pid kozakom; a on-de jde
Diduś z borodoju
Aż do kolín. Oto hroszi;
Jak by dohadaw sia
Kozak ottoj zlakat' dida...
Zlakaw! — ta j schowaw sia
Za mohyłu, liczyt' hroszi...
A on znowu szlachom
Kozak ide, niby stareć:
To, bacz, rady strachu,
Szczob lachy abo tatary,
Czasom ne spitkały.“

I radeseńka Jaryna
Do — domu wertalaś.

IV.

Uże tretij i czetwertyj
I piatyj mynaje
Nemałyj rik, a Stepana
Nemaje, nemaje!
I steżeczka — doriżeczka,
Jarom ta horoju
Utoptana do worožky,
Porosła trawoju.
Nema joho! U czernyci
Kosu rozplitaje
Beztałanna; koło neji
Padaje, błałhaje
Staryj bat'ko, choć liteczko,
Choć Petra diżdaty,
Choć Zełenoji nedili...
Diżdałyś, i chatu
Ukwitczały harneseńko,
I w soroczkach biłych
Newseli, mow syroty,
Pid chatoju siły.
Sydiat' sobi ta sumujut',
Słuchajut' — szczoś hraje
Mow na kobzi, na ułyci,
I niby spiwaje...

D u m a

„U nedilu w ranci rano
Synie more hrało;
Towarystwo kozzowoho
Na radi prochało:

„Błahosłowy, otamane,
Bajdaky spuskaty,
Ta za Tender pohulaty,
Turka poszukaty.“

„Czajky j bajdaky spuskały,
Harmatamy resztuwały,
Z Dniprowoho hirla szyrokocho wypływały.
Sered noczy temnoji
Na mori syniomu
Za ostrowom Tenderom potopały, propadały...
Odyn potopaje,
Druhyj wyrynaje,
Kozactwu - towarystwu iz synioji chwyli rukoju
[machaje

I zyczno hukaje:
„Nechaj wam, panowe towarystwo, Boh dopomahaje!“
I w synij chwyli potopaje, propadaje...
Tilko try czajky, sława Bohu,
Otamana kurinnoho,
Syroty Stepana mołodoho,
Synie more ne wtopyło,
A w turečku zemlu aharjańsku
Bez kormył prybyło.
Tohdi syrotu Stepana,
Kozaka lejstrowoho,
Otamana mołodoho,
Turky - janyczary łowyły,
Z harmaty hrymały,
W kajdany kuwały,
W tiazkūju newolu zawdawały...
Oj Spase nasz Meżyhorśkyj,
Czudotwornyj Spase!
I lutomu worohowi
Ne dopusty wpasty
W turečku zemlu, w tiazkūju newolu!

Tam kajdany po try pudy,
Otamanam — po czotyry...
świta bożoho ne baczať, ne znajut'
Pid zemłēju kamiń łamajut',
Bez spowidy światoji umyrajut',
Jak sobaky zdychajut'.
„I zhadaw syrota Stepan w newoli
Swoju daľeku Ukrajinu,
Neridnoho baťka staroho,
I konyka woronoho,
I neridnuju sestru Jarynu...
Płacze, rydaje,
Do Boha ruky zdijmaje,
Kajdany łamaje,
Wtikaje na wolnuju wolu...
Uże na tretiomu poli
Turky-janyczary dohnały,
Do stowpa wiazały,
Oczy wyjmały,
Harjaczym zalizom wypikały,
W kajdany kuwały,
W tiurmu posadyły
Taj zamuruwały...”

V.

Ottak na ułyci, pid tynom,
Szcze mołodyj kobzar stojaw
I pro newoľnyka spiwaw.
Za tynom słučala Jaryna,
I ne dosłučala — upała.
— „Stepanoczku! Stepanoczku!”
Kryczala, rydała:
„Stepanoczku, moje serce!
De-ż se ty baryw sia?
Tatu! Tatu! idit' siudy,
Idit', podywit' sia!”

Pryjszow staryj, rozhladaje,
I swoho Stepana
Ne piznaje: take z joho
Zrobyły kajdany!
— „Synu ty mij beztałannyj!
Moja ty dytyno!
De ty w świti pohybajesz?
Synu mij jedynyj“.

Płacze staryj ta rydaje,
Newydiuszczymy oczyma
Mow sonce pobaczyw.
I berut' joho pid ruku
I wedut' u chatu,
I wytaje Jarynoczka,
Mow ridnoho brata;
I hołowu jomu zmyła
I nohy umyła,
I w soroczci tonkij, bilij
Za stił posadyła;
Hoduwała, napuwała,
Położyła spaty
U kimnati, — i tycheńko
Wyjszła z bat'kom z chaty.

Czerez tyżdeń bez starosti
Za Stepana swata
Staryj swoju Jarynoczku, —
I Jaryna w chati...
— „Ni, ne treba, mij tatoczku,
Ne treba Jaryno!“
Stepan kaže: „Ja zahynuw,
Na wiky zahynuw!
Za-szczō ż swoji mołodiji
Ty lita pohubysz
Za kalikoju, Jaryno?...
Naśmijut' sia lude,

I Boh światyj pokaraje,
I prożene dolu
Z siji chaty wesełoji
Na czużeje połe.
Ni, Jaryno! Boh ne kyne
I znajde družynu;
Szczu meni robyty?“
A ja pidu w Zaporozża:
Tam ja ne zahynnu, —
Nahodujut’.“

— „Ni Stepane,
Moja ty dytyno!
I Hospod’ tebe pokyne,
Jak ty nas pokynesz.
Ostawaj sia, Stepanoczku!
Koły ne хоч bratyś,
To tak budeś: ja — sestroju,
A ty budeś bratom,
I diťmy jomu oboje,
Bat’kowi staromu.
Ne jdy od nas znouu!
Ne pokynesz?...“ — „Ni, Jaryno!“
I Stepan ostaw sia.
Zradiw staryj mow maľeńkyj
Aż za kobzu wziaw sia;
Chotiw wszkwaryť metel’yciu
Z usijeji syły,
Ta ne wszkwaryw...

Pid chatoju
Usi troje siły.
„Rozkaży ź ty nam, Stepane,
Pro swoju nedolu;
Bo j ja taky hulaw kołyś
W tureckij newoli.“
— „Otoż mene, wże slipoho,
Na świt wypuskały

Z towarzystwom. Towarzystwo
Na Sicz prjamuwało
I mene wzięło z soboję,
I czerez Bałkany
Prostały my w Ukrajinu
Wolnymy nohamy.
A na tychomu Dunaju
Nas perebihajut'
Siczowyky-Zaporożci
w Sicz zawertajut'...
I rozkazujut' i płaczut'
jak Sicz rujnuwały,
Jak moskali sribło-złoto
I świczy zabrały
U Pokrowy; jak kozaky
W-noczi utikały,
I na tychomu Dunaju
Nowym Koszem stały;
Jak carycia po Kyjewu
Z Neczosom chodyła,
meżyhorśkoho Spasa
W noczi zapałyła,
I po Dnipru u zołotij
Galeri hulała,
Na pożar toj pohladała,
Nyszkom uśmichałas;
I jak stepy zaporożski
Tohdi podiłyły,
I panam na Ukrajinu
Lud zakripostyły...
Jak Kyryło z starszynamy
Pudrom obsypałyś
w caryci, mow sobaky,
Patynky łyzały.
Ottak, tatu! Ja szcasywyj,
Szczoz oczej ne maju,

Szczo niczoho toho w świti
Ne baczu j ne znaju...
Lachy buły, use wziały,
Krow powypywały,
A moskali i świt bożyj
W puła zakuwały.

„Ottake-to! Tiażko, tatu,
Iz naszoji chaty
Do tureczyzna pohanoho
W susidy prochatyś!
Teper, każut', w Słobodzieji
Ostanky zbyraje
Hołowatyj, ta na Kubań
Chłopciw pidmowlaje...
Nechaj jomu Boh pomoże!
A szczo z toho bude —
Swiatyj znaje! Poczujemo,
Szczo rozkażut' lude.“

Ottak wony szczo deń bożyj
U dwóch rozmowlały
Do piwnoczy, a Jaryna
Hospodarjuwała,
Ta światych ottych błahała...
Takyż ubłahała:
Na wsejidnij u nedilu
Wona sparowałaś
Z slipym swoim...

Takeje-to
Skojiłoś na świti,
Moji lubi diwczatoczka,
Rożewiji kwity!
Takeje-to! Odruzułyś
Moji mołodiji.
Może wono j ne do ładu,
Ta szczo maju dijat',
Koły take spodijałoś?

Rik uże mynaje,
Uże j druhyj. Z družynoj
Jaryna hulaje
Po sadoczku. Staryj baćko
Sydyt' koło chaty,
Ta wczyt' wnuka puzancyka
Czołom oddawaty...

— — — — —

DE SZCZO JE:

na storoni:

Chto buw Taras Szewczenko? . . . III—VI

Poeziji Tarasa Szewczenka

Iwan Pidkowa	7— 9
Do Osnowianenka	9—12
Topola	12—19
Chustyna	19—21
Zapowit	21—22
Dumka syroty (Oj odna ja)	22
Weczir	23
Dumka (Sonce zachodyt')	23
Dumka diwczyny (Jakby meni czerewyky)	24
Dumka matery (Oj luli, luli)	24—25
Oj czoho ty poczorniło	25—26
Nad Dniprowoju sahoju	26—27
Najmyczka	27—43
Newolnyk	43—62
Zmist (De szczo je)	63
Uczit' sia czytaty j pysaty	64

Uczyt' sia czytaty i pysaty po ukrajinsky!

Chto ne wniye szcze czytaty j pysaty po ukrajinsky,
može duže skoro nawczyty sia z knyžeczky pid nahołowkom:

Do Soncia

Poczatky pyśma dla tych, szczo wmijut' łysze po polśky
czytaty. Czysto III. Zładyw do druku Wołodymyr Polan-
śkyj, nakładom Ukrajinskocho Wydawnictwa w Krakowi,
1940.

Taku knyžeczku kupyle sobi w koźnij ukrajinskij Kny-
harni, abo prysyłajuczy hroszi razem z zamowłenniam —
odna knyžeczka kosztuje tilky 20 grosziw — na adresu:
„Ukrajinske Wydawnictwo“, Krakau, Karmeliterstr. 34/II.

Накладом „Українського Видавництва“, в Кракові,
Кармелітська 34, II.

Друк.: Нова Друкарня Денникова“ під наказною
управою, Краків, вул. Ожешкової ч. 7.

Verlag: „Ukrainischer Verlag“ G. m. b. H. Krakau,
Karmeliterstrasse 34. II.

Druck.: »Nowa Drukarnia Dziennikowa« Kommissarische
Verwaltung Krakau, Orzeszkowagasse 7

-9. I. 1942

